

DU SKAL FÅ EN DAG I MÅRÅ.

*Universell utforming – erfaringer, utfordringer og løsninger!
Hamar, 23. – 25. oktober 2013*

Hvorfor prioritere universell utforming. Et prinsipp om likeverd!

I seg selv er det en universell utfordring å resonere om og å begrunne prinsippet om likeverd i løpet av et kvarter, - så dette blir nok mer et forsøk på å trekke en 15 minutters tidstråd fra drømmer og myter til fargestifter og furusus.

«Bare en drøm», sier snusfornuften. Da har den glemt at drøm skaper virkelighet.

Det var det Rosemarie Køhn som sa. En klarsynt og modig kvinne og leder.

Hun minner oss om at et ønske er en drøm, - som kan bli virkelighet.

Å ønske noe er å ville noe. Å ville noe annerledes eller noe mer, - å ønske at noe var bedre.

For enkeltindivider. For familier. For lokalsamfunn. For nasjonen. For hele verden for den saks skyld.

Den som ikke drømmer, har kanskje heller ikke fantasi nok til å se nye muligheter, - og blir som regel stående på stedet hvil.

Et av verdens klokeste hoder hadde hjemstavnsrett på Albert Einsteins skuldre. Han sa; «Problemer lar seg ikke løse med de samme tanker som vi hadde den gang vi skapte dem.»

(We cannot solve our problems with the same thinking we used when we created them.)

Vi - «Det tenkende menneske», Homo Sapiens, må derfor evne å akkumulere vår tilegnede lærdom på en slik måte at kunnskap blir forvaltet med klokskap.

Og stort sett klarer vi det, og har til alle tider gjort det. Vi blir klokere og mer opplyste. Mer og mer blir vi kunnskapsbaserte i forståelsen av oss selv og av andre. Noen ganger lykkes vi ikke like godt. Vitenskapen om menneskers samspill med, eller utnyttelsen av miljøet og naturen som omgir oss, har lært oss at vi må søke nye svar for å unngå at fremtidsdrømmen blir et mareritt.

Derfor må vi må endre praksis. Kunnskapen vi besitter krever det av oss. Å la være er ikke bare kortsiktig og egoistisk. Det er å svikte vårt ansvar for fremtiden. Da forvalter vi ikke vår kunnskap med klokskap.

Det kloke er å handle langsiktig slik at vi kan følge odel-tradisjonens ideale om at det vi fikk til odel og eie skulle gå videre til neste generasjon i bedre skikk enn når vi fikk den.

Begrepet «bærekraft» handler om å løse dagens utfordringer på en slik måte at vi ikke fratrar fremtidige generasjoners muligheter til å få dekket sine behov. Begreper som bærekraft, føre var prinsippet og sam-

funnsnytte er fyrlykter å navigere etter når drømmer skal festes på papiret, - når planlegging skal operasjonalisere visjonene, - og når våre handlinger skal virkeliggjøre ambisjonene om en bedre fremtid.

Bærekraftbegrepets mor, Gro Harlem Brundtland pleier å si at «Alt henger sammen med alt.»

Det dreier seg om samspill eller fellesskap om du vil. Samspill mellom ulike vitenskaper og behov. Samspill mellom mennesker og miljø. Samspill mellom mennesker og det vi skaper og bygger for oss selv og for hverandre. Fellesskapets byggesteiner. Sosial bærekraft kan det gjerne kalles.

Så når vi former vårt samfunn i et slags sosialøkologisk perspektiv hvor likeverd blir omsatt til holdninger og handlinger, risikerer vi å gjøre enkeltpersoner og hele grupper av mennesker, - mer til sosiale tilfeller enn til sosiale individer.

Fordi vi forblir ikke slik som vi er, - men vi blir slik våre muligheter stimuleres eller reduseres.

For funksjonshemmede er det mytene og vrangforestillingene om våre liv som skaper barrierene som stenger oss ute, og som fratrar oss likeverdige muligheter. Ikke kroppene våre.

Jo selvsagt har det faktum at jeg ikke kan gå årsak i biologiske egenskaper hos meg selv, - men at jeg ikke kommer inn i et publikumsbygg eller må sitte for meg selv på kinoen fordi det er avsatt egne plasser til sånne som meg, og at jeg derfor ikke får sitte sammen med kona og ungene mine, - det er ikke et spørsmål om biologi. Det er et politisk anliggende.

Når folk spør meg hva som feiler meg fordi jeg ikke kan komme inn på bussen, opp på takterrassen eller inn i klesforretningen som datteren min vil ha meg med inn i, - så svarer jeg "Ingenting".

Altså; Jeg svarer, men svaret er ”ingenting”. Det er ikke meg det er noe i veien med. Det er ikke et problem ved eller i meg som begrunner at jeg blir utestengt, forskjellsbehandlet og ekskludert. For tenker vi slik kommer vi aldri til å se den egentlige årsaken til at hundre tusenvis av mennesker stenges ute fra likeverdig deltakelse. For feilen ligger jo i bussen, i bygget eller i holdningene til de som har godkjent planene og innvilget konsesjonen eller bevilget pengene.

Når fokuset blir rettet inn mot det mange opplever som individets utilstrekkelighet, så forsvinner også ut av syn og tanke, de krav menneskeskapte omgivelsesbarrierer påfører andre, - og helt unødvendig. Da blir fort ett eneste trappetrinn en hel avgrunn, eller en avslått høytaler eller manglende informasjonstavle blir en menneskeskapt barriere og stengsel. Ergo blir hindringer lagt på vår vei inn til fellesskapets arenaer.

Om trapper hadde blitt erstattet av tauverk. Om vannklosetter ble byttet ut med et hull i gulvet. Om vinduer bare ble små glugger ut mot verden der ute, - da ville de fleste oppleve å bli tilsidesatt, utelatt og ubekvem.

Så vår byggeskikk er på ingen måte frikoblet fra vår evne til å lære og forstå. Tvert i mot. Vi har gjennom alle tider nedbygget ekskludering. Det er ingen grunn til å gi seg nå.

Det er i seg selv ille at man i årtier har handlet slik mot bedre vitende. Det ekstremt ubehagelige er alle de gangene denne ekskluderende og segregerende praksisen har blitt og fortsatt blir finansiert av skattepengene våre. At vi tar fra fellesskapets kasse, de offentlige budsjettene, og bevilger oss en krenkende og ekskluderende praksis. Når vi bygger skoler. Kulturbygg. Offentlige publikumsbygg. Idrettshaller. Rådhus. Servicebygg for innbyggerne.

Det er mer utrolig enn forståelig, – og det er mer nedverdiggende for dem som rammes enn hva som var tilsiktet fra dem som gjorde praksisen mulig.

For selv om likeverd er et prinsipp, så er likeverd i enda større grad en konsekvens. Av holdning. Av handling, eller mangel på handling.

Og om det var innbyggernes behov alene som skulle tilskynde en ny og universell praksis, både når vi bygger nytt, men like viktig, når vi retter oppat feila frå i går, - da er vi allerede på etterskudd.

Derfor må bruke tiden til å få frem både blanke og brukte ark og farge et fargerikt fellesskap med de fargestiftene universell utforming faktisk er.

De som leser aviser og hører på nyhetene kan fort komme til å tro at universell utforming er et spørsmål om pris. Og om det nå bare hadde vært et spørsmål om pris, så må jo fasiten man sjekker regnestykket opp i mot være dette enkle spørsmålet;

Vil det være mer samfunnsøkonomisk lønnsomt å bygge slik at vi fortsetter å ekskludere fra likeverdig deltagelse 10, 20 kanskje 30 prosent av befolkningen eller mer, litt avhengig av hvem vi kobler til målgruppen?

For hva er egentlig dyrest? Å gjøre samfunnet universelt utformet eller å la være?

Økonomi, budsjetter, penger og pris er viktig, men skjønner vi ikke verdien av det vi gjør, så må jo prisen bli for høy, - og dermed feil. Vi har begrensede ressurser er et omkved, og det er jo sant. Selv verdens rikeste land har ikke penger til alt. Derfor må vi prioritere bruken av ressursene. Da må vi prioritere etter viktighetsgrad og konsekvens. Derfor må vi velge strategier som både inkluderer flest mulig, og som øker sam-

funnets muligheter til å følge opp politiske målsettinger om likeverd, likestilling, full deltakelse, arbeidslinja, fellesskolen, økt egenmestring og mindre bruk av institusjonsbaserte tjenester, - kort og godt; et mer inkluderende samfunn.

Jeg vil på ingen måte rakke ned på furusus, til poesi er det sikkert velegnet. Som strategi for et mer inkluderende samfunn tror jeg det er av langt større verdi å ta i bruk universell utforming. I så måte er universell utforming så å si mulighetenes marked.

Verdien av å satse på universell utforming er et åpnere samfunn, der mennesker kan delta mer og lengre. Der avhengighet til andre kan avta eller utsettes. Der ulykker kan forhindres eller reduseres.

Universell utforming er et verdivalg. Ikke bare fordi det løfter frem prinsippet om verdighet og likeverdig deltakelse, men også fordi det byr på store samfunnsøkonomiske gevinster i et livsløpsperspektiv.

Det samme for kommersielle virksomheter; Flere kunder og flere ansatte å velge blant.

Likeså for oss alle. F.eks. når det gjelder boligene våre som skal varer i generasjoner. Det er som regel vår største enkeltstående investering. Boligen er borgen i vår egen tilværelse. En universelt utformet bolig åpner for mange av de samfunnsøkonomiske mulighetene jeg allerede har nevnt, - men den åpner også for å bevare en trygg forankring i livet når sykdom, alderdom eller funksjonshemming opptrer i et livsløp, - ja selv for barna og barnefamiliene er en universell utformet bolig en forbedring av dine muligheter, - og ikke en hemsko.

Derfor er det trist at enkelte store, tunge entreprenører i den norske boligbransjen har et intenst og kort-sikt prisfokus som overskygger de kvaliteter som både samfunn og mennesker kan og vil knytte an til boligkvalitet for fremtiden.

Boliger som ikke ekskluderer naboer, venner og familie fra å bo eller besøke. Boliger som bedre kan redusere ulykker i hjemmet. Boliger som øker handlefriheten til å bo lengre i eget hjem. Det er det samme som tekniske krav til energiøkonomisering og valg av mer miljøvennlige løsninger.

Det er lærdommen om konsekvensene av våre tidligere handlinger, i kombinasjon med ambisjonene om å overlate det vi forvalter og etablerer i bedre skikk til neste generasjon.

Vi bygger tross alt for en tidshorisont som varer lengre enn til forfallsdatoen på byggelånet!

Så den vinden vi hører som suset i fra furua, - det er trolig forandringens vinder som blåser!

Og når forandringens vinder blåser, da har man 2 valg.

Man kan enten bygge en levegg, - eller vi kan velge å bygge en vindmølle.